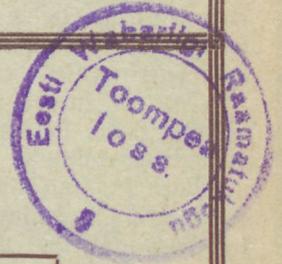

Noorte Eln

Kewade.

J. Stoizner.

Noorte Elu

Cesti Usklikkude Noorte C. E. Liidu häälekandja

Nr. 4

Kolmas aastakäik

1923

Rotka lend.

D. S. Matson.

Mõnele me lugejate seas tohiks tundud olla lugu kalamehest ja kottkast, aga kõigile wähest mitte, ja seepärast ma jutustangi selle. Ruskil Skandinaawia rannas korraldas noor kalur oma piirkõiki. Poolringis ümbritsewad kaljumäed teda. Ülevalt kõrgelt näeb ta kotta laifalt alla lastawat — õige ta lähedusse. Majesteetlik on ta lend. Kui kottkas tiikl aega paigal püüsinud, tõuseb lendu. Ta teeb oma wõimsad tiivad lahti ja tõuseb kõrgemale ja ilka kõrgemale. Kalur jälgib teda huwitusega, ka temagi tahaks kotta kombel kõrgemale tõusta, — ära siit, puhtamasse õhku. Ta oleks kui wangis, rind õngis, siin all mägede wahel. Ta sammud on piiratud, tegewus piiratud, ta teeb, mida ta ei tahaks ja ei tee, mida ta tahaks. Ta mõttelend on piiratud, luulend piiratud, midagi wõlub teda põrmu külge. „Ah oleks kotta tiivad mul, ma üles lendaksin.“ Jah — üles oleks ta tahtnud!

Kottkas ülewal kõrges ähwardas ta filmist kaduda. Korraga märkab: lind ülewal teeb tiiru ja siis hakkab alla langema — ja kukub kui kuul wette. Midagi pidi talle juhtunud olema. Aga mis? Kalur astub oma paati ja sõuab linnu juure. Selle weest wälja wõttes märkab ta: üks us oli enese kotta tiiva alla poetanud. Muidugi sündis see siis, kui ta paigal istus õige madalas, kus ussid liiguwad. Lendu tõustes nõelas teda us, ja selle tagajärjel surigi ta ülewal kõrges.

See on pilt paljude elust. Me rinnus elab kaks hing: kotta hing ja mõne madala olemuse hing. Kotta hing meis tahaks kõrgemale, kõigest madalast wälja, waba olla. See on nii ta loomuses. Kõrges-kõrges tahaks ta lehwida. Aga laiskus ja hooletus ja teised halwad omadused — ja madal hing meis — raskendawad kõrgemaletõusmist ja kisuwad meid madalasse. Me lastumegi madalale kohile, kus kõiksugu roomajad liiguwad. Ja ennegi märkame, on üks ehk teine patuuss pugenud me südamesse. Me tõuseme weel lendu, lendame õige kõrgesegi. Us me pües ei falli seda. Ei falli. Ta tahaks alla. Mitugi on kõrgest surnult maha kukkinud. Teised ei jaksagi ülepea enam kõrgesse tõusta. See nõuaks jõupingutust, ja selleks pole nad enam wõimulised. Nad liiguwad madalais regioones. Onnetumad waesed! Ja kahjuks ei ole nende arw wäike. Nad nutawad nähes teisi tõusmas. Aga mis on sellest nutust kasu? Üks Saul nuttis ka korra, nuttis kibedasti, nuttis oma pattude pärast, mitte aga wäga kaua selle järel, tegi enesele otse peale.

On aga weel üks abinõu: laste waremalt Isandast kõik madalad ideed ära häwitada. Tema tahab sind puhastada kõigest roojusest, wabaks teha sind sinu roomaja-loomusest. Puhastuse läbi saad sa uut jõudu, uut rammu, ja kirja töötus läheb sinu kohta tõeks: „Ja sa lähed üles tiibadega kui kottkas.“ See kes ülevalt, tahab sind tõmmata oma poole.

E. G. Finney ümberpöörmine.

Enne kui kuulus Jumala sõna kuulutaja E. G. Finney täiesti ümber pööras, oli tema ühes suures kaubamajas kontoriametnik. Oma ümberpöörmisest jutustab tema järgmiselt: Ühel laupäeva õhtul, 1824 a. sügisel, wõtsin mina wiimaks kindlasti ette oma wahakorra üle Jumalaga selgusele jõuda. Et kontori tööde peale harilikult palju aega kulus, olin mina nõus nüüd niisuguseid asju kõrwale jätta, mis minu tähelepanu wõisid segada ja tahtsin ainult tegemist teha oma hingeõnnistusega. Selle ettewõtte wiisin mina kindlasti läbi. Küll pidin ka järgmisil päiwil kontoris palju tööd tegema; aga Jumala arm juhtis seda nii, et mind palju ei ekkitatud, ja sellepärast oli mul äega piiblit lugeda ja paluda. Leidfin eneses weel mõndagi asuwat, millest mul senini aimugi ei olnud. Näiteks arwasin ennaft inimeste kartusest täiesti waba olewat, olin enesele ette kujutanud, et mul ükskõik on, mis inimesed minuft mõtlewad ja räägiwad. Nüüd leidfin oma imestuseks, et see mul wastumeelt oli, kui keegi minu hinge seisukorrast aru oleks saanud. Tahtsin mina paluda, siis toppisin wõtne augu kinni, palwetasin tawafel häälel, et keegi seda ei kuuleks. Enne oli mul sagedasti lahtine piibel laua peal, ja mul ei tulnud meelegi selle üle häbi tunda, kui mind seda lugemast nähti; sest saadik aga kui mina tõsiselt oma hingeõnnistuse üle järele mõtlema hakkasin, peitfin püha kirja ruttu teiste raamatute alla, kui keegi tuli. Selle asemel, et niisama kui enne, kus wõimalik, waimulikest asjust rääkida, püüdsin mina neist kõrwale hoida. Ei tahtnud ka oma õpetajaga ega ühegi wanemaga kokku saada, kartes esiteks, et nemad minu hinge seisukorrast aru saawad, ja teiseks ehk ekkitawad mind teelt kõrwale. Nii olin mina Jumala armuft, sunnitud ainult piiblist teed otsima.

Esmaspäewal ja teisipäewal tuli minu hukkamõistetud hinge seisukord mulle ikka enam ja enam waimusilma ette; ühtlasi tundus aga süda ikka kõwemaks minewat. Mina ei saanud nutta ega paluda, süski tundsin wajuadust oma wiletsust walju häälega paludes Jumala ette wälja puistata. Ainult hirm, tähelepanu oma hinge seisukorra peale juhtida, hoidis mind sellest tagasi.

Teisipäewa õhtul olin täiesti wäsinud ja nõrkenud. Öösi tuli mulle äkki hirm peale, et pean surema ja walmistamata Jumala kohtu ette astuma. Waewaga sain ennaft niipalju rahustada, et woodi jään lamama kuni lõi koitma. Wara hommikul läksin teele, et ametise minna; aga enne kui sinna jõudsin, oli mul tundmus, kui oleks üks hääl minu südamas küsinud: „Mille peale sina ootad? Kas sina ei ole oma südant lubanud Jumalale anda? Miks waewad sa ennaft asjata? Kas püüad sa hingeõnnistust ise ära teenida oma õiguse läbi?“

Sel samal filmapilgul awaldas ennaft mulle Kristuse awalunastamise saladus imelikul wiisil. Minu arwates, iialgi oma elus, ei ole mina nii selgesti Kristuse lunastuse tööd täiusi tunda saanud, kui seeford. Mina nägin, et lunastuse tööd täiesti on tehtud, ja mina pean ennaft alandlikult Jumala

tahtmise alla paenutama, ennaft ihu, hinge ja waimuga Jeesusele ära andma, mitte enam enese tööd ehk tegu Jumala ette wiima. Mul ei olnud muud tarwis teha, kui oma pattu maha jätta ja Kristust kui oma õnnistegijat wastu wõtta. Hinge õnnistust ei saa keegi ise enesele ära teenida, waid ainult Jeesuse Kristuse läbi saame seda kätte, tema patub meile ennaft õnnistegijaks ja Arapäästjaks.

Alma, et ise seda tähele panin, olin keff teed seisma jäänud, kus need tähtsad küsimused ja äratundmised minu waimusilma ette ilmusid. Seifin pisut aega kui kinninaelutatud ühe koha peale, ei wõinud neist äratundmistest kuidagi lahkuda, mis Jumala waim mulle oli awaldanud — millest alles edaspidi aru sain. Siis kuuldus jälle, kui oleks üks hääl küsinud: „Kas tahad sa hingeõnnistust wastu wõtta? — täna? — just sel filmapilgul?“ „Jah“, wastasin mina, „weel täna, ja kui mina ka sellepärast suren!“

Selle linnakese põhjapoolses küljes oli mäekinga peal metsakene, kus mina käisin ilusal ilmal pea iga päew jalutamas. Selle asemel, et kontoris minna, juhtisin omad sammud sinna; sest minus oli tungiw igatsus ükshilduse järele, kaugel olla inimeste tähelepanewaißt filmist, ükshinda olla oma Jumala ees, et temale oma südant wälja puistata.

Alga jälle tõusis minus uhkuse tunne üles. Kui mina teed mööda metsa poole sammusin, tuli mul mõtte, et mõni ehk siin mind näeb ja minu ettewõtteft aru saab. Ruttu pöörasin teelt kõrwale ühe teerajakese peale, mida wähe tarwitati. Weerand tunni käimise järele jõudsin teisele poole mäekest, kus painutatud puude all kindla pelgupaiga leidfin. Pugesin sinna alla, langefin põlwili ja tahtsin paluda. Alga ühtegi sõna ei tulnud üle minu huulte, ehk ma küll teel kindlasti olin ette wõtnud, enne mitte siit ära minna, kuni mina tõesti oma südame Jumalale ära olen annud. Nüüd oli aga minu süda kui surnud.

Wiimaks waldas mind kole hirm. Kas olin tõesti enesele ainult ette kujutanud, et tahan ennaft täiesti Jumalale ära anda, ja nüüd puudus mul meeiekindlus kohe seda ettewõtet teostada? „Olen hiljaks jäänud“, ohkasin mina. „Jumal on mind ära tõuganud, minul ei ole enam ühtegi lootust“.

Nüüd tegin enesele sellepärast kibedaid etteheiteid, et olin töotanud, mitte siit kohalt lahkuda, enne kui rahu südamas on. See töotus näis mulle nüüd liig jultunud olewat, seda aga tagasi wõtta oli wõimatu. Wiimaks olin nii jõuetu, et jalgadel waarusin. Ei puudunud palju, oleksin wanas olekus koju läinud. Ei jõudnud weel ühelegi otsusele, seal arwasin pöõsa taga kohinat kuulwat, tõusin ruttu üles, et järele waadata, kas keegi inimele lähidal on. Sel filmapilgul jõudsin selgusele, et südame rahu kätte ei saanud oma uhkuse pärast. Nüüd tundsin ära oma südame wiletsat seisukorda; mul oli häbi, kui keegi mind oleks põlwitamast näinud, sellepärast hüüdsin walju häälega: „Kas mina nii suur patune, kes mitte wäärt ei ole oma filmi püha Jumala

poole üles tõstma, kas mina tõesti peaksin häbenema, kui keegi teine, niisama suur patune, mind peaks põlvede peal nägema, et Jumalalt oma suurt patu wolga andeks paluda? Ei, mina ei lähe siit mitte ära, kui mind ka kõik maailma inimesed ja kuradid peaks nägema!" Minu endine uhkus tuli mulle nii hirmus ette, et mina kui murtud oma Jumala ette põlwili langeisin.

Seal tuli mulle kui walguse koor see sõna südamesse: "Siis hiiiate teie minu poole ja palute mind, ja mina tahan teid kuulda. Teie otsite ja leiaste mind, sest kui teie mind kõigest südamest otsite, siis tahan mina ennast teile awaldada." Mina wõtsin selle töötuse, kui just minule maksma, oma südame sügawuse wastu ja esimene kord omas elus tundsin mina, mis usk tähendab. Nüüd oli mulle Jumala truudus wanumata kindel; ennem oleks wõinud selle üle kahelda, kas mina ülepea elan, kui Jumala tõe ja truuduse juures. Siis hüüdsin: "Mina pean sind sõnast! Sina tead, et mina sind nüüd kõigest südamest otsin, ja et mina siia olen tulnud sinult abi paluma, ja sina oled töötanud mind wõtta kuulda."

Nüüd oli otsustatud see küsimus, kas mina sel päewal lubadust täidan. Itka jälle kostis minu sees see hääl: "Kui teie mind kõigest südamest otsite, siis leiaste mind", ja teades, et mina nüüd need tingimised täidan, tuletasin mina Isandale tema sõna meele ja ütlesin: et tema mitte ei wõi waletada, ootan mina kindlasti, et mina teda nüüd leian nüüd kohe.

Selle peale anti mulle südamesse üks töötus teise järele, pea wanast — pea uuesti testamendist, mis näitaks enamasti kõik Jeesuse Kristuse peale. Kui kallid need töötused mulle olid, ei saa mitte sõnadega üles rääkida. Mina ei wõtnud neid mitte mõistusesse wastu, waid südamesse, ja pidasin nendest kõwasti finni, kui tõsijest Jumala omast sõnast.

Kaua põlwitasin seal, wahel paludes neid töötusi omandades, mis Jumal mulle kinkis; kui kaua see wältas, ei teadnud isegi. Wiimaks tõusin üles ja hakkasin kodu poole minema. See küsimus, kas mina olen nüüd ümber pöörnud, ei tulnud mulle mõttesse; aga see on mul meeles, et koduteel mõtlesin: "Kui mina kord ümber pööran, siis peab minust ewangeliiumi jutlustaja saama".

Kui linnale lähenesin ja metsakeses ettetulnud juhtumiste üle aru pidasin, panin tähele, kui imelikult rahuliseks süda oli jäänud ja küsisin ehmatades: "Mis see tähendab? Näitab, kui oleks Jumala waim mind maha jätnud; sest minult on kõik süütundmus kadunud ja mina ei ole enam oma hingedõnnituse pärast mures. Kindlasti on Jumal mind maha jätnud".

Nüüdsin meele tuletada, mis mina Jumalale ütlesin, kui põlwili tema ees maas olin; mida enam järele mõtlesin, tõusis minus arwamine, et see niisugusel patusel kui mina, kogunisti mitte ei kõlba Jumalat sõnast finni pidada, see on ehk Jumala teotamine. Ehk küll hulk niisuguseid mõtteid minu peas keerlesid, sammusin rahulikult edasi. Minu sees oli rahu, ja näitas, kui oleks ka loodus minu ümber waikfelt kuulatanud. Mul tuli ette, et päike iseäraliselt heledasti paistis.

Kui mina linna jõudsin, imestasin, et juba lõuna aeg oli — nii siis, olin mitu tundi metsas wiibinud; ise aga mõtlesin, et olen lühike aeg ära olnud.

Kuidagi ei saanud aru, millest see imeline rahu minusse oli tulnud. Asjata waewasin ennast, et oma patusüüi tundmust jälle elawaks teha. See ei läinud mul korda. Tahtsin selle üle kurb olla, et nüüd enam oma hinge pärast mures ei olnud, — ka see oli asjata waew. Ma wõtsin, mis tahtes teha, midagi ei ekkitanud seda sügawat rahu, millel oli minu südamel aset. Mõte Jumala peale oli mul ärarääkimata armas, kuna see enne mind kohutas.

Roju jõudes istusin lauda, ei tahtnud aga midagi süüa. Kõige töö juures aga jäi mul sügaw rahu hinge; minu hing oli koguni Jumalasse wajunud ja ärarääkimata rõõmutunne oli minus wõimust wõtnud. Ka wälispidiselt näis kõik minu tahtmise järele minewat ja mul oli nii, kui ei oleks ükski asi wõinud mult rahu riisuda.

Kui õhtu tuli, soowis minuu peremees mulle head ööd ja läks koju. Weel olid tema sammud kuulda, seal said tundmused äkki minu üle wõitu. Minu süda tahtis sulada ja wastupanemata pidin teda Jumala ees wälja puistama. Kui ühest seestpidise wõimu poolt aetud, ruttasin kõrwalolewasse ruumi ja langeisin põlwili.

Ei olnud ühtegi walgustust selles ruumis, aga mulle paistis seal hele walgus. Selgesti, imelikult walgusest ümbritsetud, seisis Jeesuse Kristuse kuuju minu waimu silma ees, nii et mina ilmsi arwasin teda nägewat. Tema ei õelnud ühtegi sõna, waatas aga niisuguse pilguga minu peale, mis mind põrmuni alandas. Kui murtud langeisin tema jalgade ette maha ja nutsin kui laps, kogeledes puistasin oma südame tema ette wälja. Mul oli tundmus, kui niisutaks mina oma pisaratega tema jalgu, aga ei mäleta mitte, et tema külge oleks puutunud.

Kui kaua teda kummardades, tema ees põlwili olin, ei mäleta mina mitte. Tahtsin minna tooli tooma, et lamina ette istuda, seal woolas äkki Jumala waim minu peale ja täitis minu ihu, hinge ja waimu; ei olnud mina waimuristimiseft kuulnud, ei teadnud ka seda enesele paluda ehk oodata. Mul oli kui oleks ma elektri woolu all seisnud, mis minust läbi käis. Üks armuwoog teise järele walati minu üle; teifiti ei saa ma seda kuidagi kirjeldada. Tundsin kui oleks ülewalt eluõhk minu peale alla tulnud, ja kui oleks nägemata tiiwad mind sinna ja tänna õõtsutanud.

Seda imelikku armastust, mis minu südamesse walati, ei saa mitte sõnadega kirjeldada. Ma nutsin waljusti rõõmu pärast, ja et oma tundmustele mahti anda ennast awaldada, pidin karjuma, sest nad tahtsid minu südant purustada. Järelejätmata käis see lainetus minust üle, kuni hüüdsin: "Kui see nii edasi kestab, pean surema. Jäta Isand järele!" Surma aga ei kartnud mina sugugi.

Silja õhtul läksin puhkama. Pea uinufin magama, ärkasin aga warsti jälle sellest armutulest, mis minu hinges põles. See kordus nii kaua, kuni kosutaw, sügaw uni minust wõitu sai.

Kui hommikul ärkasin, paistis päike minu tupp. Kuldseid päikese kiiri waadeldes, oli mul imelik tundmus, mind ristiti jälle Püha Waimuga, niisama kui möödunud öhtul. Põlwitasin oma woodis ja nutsin waljusti, täiesti wõidetud Jumala wäest, mis minust läbi woolas. Tasase etteheitega küsis Jumala waim minult: „Tahad sa weel kahelda? Wõid sa weel kahelda?“ „Ei,“ hüüdsin mina, „mina ei wõi mitte enam kahelda ja mina ei taha kahelda.“ Sel filmapilgul olin mina selgusele jõudnud, et Jumala waim minus aset oli wõtnud, oli wõimatu selle üle weel kahewahel olla.

Uhtlasi oli mul arusaamine, usust õigeks mõistmise õpetuse üle, selgeks saanud. Oma kogemuste läbi, teadsin mina nüüd, mis see piibli koht tähendab: „Et meie nüüd usust oleme õigeks saanud, siis on meil rahu Jumala juures meie Issanda Jeesuse Kristuse läbi.“ Room. 5:1.

Mina teadsin nüüd, et sel filmapilgul, kui mina metsas end Jumalale täiesti ära andsin ja teda usus wastu wõtsin, süüitundmus minult kadus, jah, nii täiesti kadus, kui poleks mina iialgi pattu teinud.

Just see äratundmine, et usust õigeks mõistmise õpetus ewangeliumi ehk armuõpetuse keskpunkt on ja selle läbi elu Jumalast tuleb, jah see äratundmine puudus mul; nüüd olin mina aga selle tõsidust eneses tunda saanud; sellepärast woolas minu süda üle, püha tänutundmusest Jumala armastuse wastu.

Esitaks ei rääkinud mina seda püha saladust, mis minuga oli juhtunud, mitte ühelegi inimesele, waid hoidsin seda omas waikses südamas, kuni Jumala waim mind sundis rääkima.

E. v. Feilich'i ja Karl Engleri järele E. 3.

Seotud noorus.

Seowad rasked ahelad!
 Kuuleme nutu kahinat. . .
 Orjastud hinged nad,
 Wangid, kes kaebawad:
 Lõpmata hinge janu,
 Pisarad — tundmuste maru —
 Sundija kihutab taga,
 Tige, kes iial ei maga.
 Täitmata õnne püüded,
 Lein, ahastuse hüüded —
 Nii on terwe see elu,
 Otsata igatsuste walu.
 Ei ligine oodatud eesmärk,
 Ei saawuta püüde wõrk;
 Sest elu uimastaw ring
 On ainult pettuste mäng.
 Nii heitleb siia, sinna,
 Kuid ikka wõimatu minna,
 Kus ükskord ometi leiaks,
 Mis rahu ja wabadust annaks.
 Oh, miks ei lange maha
 Ahelad, mis ei taha!
 Millal su soowide rida
 Täidetud olekski juba!

Eks sa wabadus laule,
 Noorte hulkadest kuule?
 Kes kord orjust, kõik paha —
 Kolgatal paniwad maha.

M. K.

Wiis Lion'i üliõpilast.

1552. aasta kewadel reisifid wiis noortmeest, warustatud tunnistustega Lausanne'i kirikust Wire'i ja Kalwin'i juurest oma koju Brantsusmaale. Nad õppifid Lausanne'i ülikoolis usuteadust. Nüüd tahtfid nad puhast ewangeliumi oma kodumaale kanda. Waewarikkas töös, enesefalgamises, walwamises ja

palwes olid nad endid tööks walmistanud. Nende nimed on: Martial Alba Montauban'ist, Peeter Eskriwain Boulogne'ist, Bernhard Seguin Reole'ist, Karl Faure Blansat'ist ja Peeter Nawitreses Limoges'ist, Juba suitfjid Brantsusmaal tuleriidad, milledelt usupuhastuse algul ewangeliumi walgus nii puhtalt

ja helgalt säras. Sagafusamine, alatud Franz I. ajal, muutus Heinrich II. ajal ägedamaks ja laialdasemaks. Üliõpilastel ei olnud teadmata hädaohud, mis neid kodumaal varitsewad; siiski jäid nad oma mõttele truuks.

Teie kohtasid nad ühe Lion'i linna mehe, kes enam nende juurest ära ei läinud. Nad jõudsid linna ja asusid „kolme kala wõõrastemaja“ elama. Järgmiseks päewaks kutsus nende reisijeltfiline neid enese juure lõunale, millise kutse nad wastu wõtsid. Aga waewalt olid nad söögipalwe lõpetanud ja lauda istunud, kui linnapea ühe ohwitseri ja 15—20 kohtuteenri saatel sisse astus ja küsis, kust nad tulla ja mis nende amet olla. Üks neist wastas: „Meie oleme üliõpilased ja tuleme Saksamaalt“. Kohe seoti neid ja peremeest kaks ja kaks ühte ja wiidi wangi. Nad manitsesid üksteist ladina keeli Issandat Jeesust truuwisti tunnistada. Wangimajas pandi neid eraldi kambritesse, kus nad pinedas oma Jumalalt walguft, troosti ja jõudu palusid.

Mõne päewa pärast wiidi neid waimuliku kohtu ette. Nad wastasid lihtsalt ja wiisakalt, kuid siiski wabalt ja kartmata. Ülekuulamine sündis ruttu ja pealiskaudselt, tundus, et nende elu ei hinnatud ja et pääsemiseks wähe lootust oli. Mitmel korral kuulati neid üle ja nõuti igapähele ta usutunnistus ja wiimaks 13. mail kutsuti nad jälle kohtusaali ja kuulutati neid ketseriteks. „Meie teame küll“, rääkis Peeter Eskriwain kohtunikule, „et Jumal meid Teie kätte on annud, pange tähele, kuidas Teie kohut mõistate. Mõistate Teie meid hukka, siis teame meie, et meil üks õige Kohtumõistja on; heidate Teie Tema sõna ära, ootab Teid suurel päewal Tema kohtumõistmine“. Need sõnad awaldasid sügawat mõju; kahwatult ja wärisedes käis kohtunik edasi tagasi. Siiski mõisteti nad surma ja anti ilmaliku kohtu kätte.

Üliõpilased teadsid, et nende asi lootusetu on, siiski pidasid nad omaks kohuseks kuningale edasi kaebada; sellepärast liikati otuse täidesaatmine edasi. Terwe aasta waewlesid nad wangimajas. Sinna toodi weel kaks tunnistajat: Johann Bergier ja Louis Coreil. Wiimane wabastati kui Berni kodanik kuuekuulise wangistuse järele, teine aga wiidi tule-riidale, kus ta nende sõnadega suri: „Issand, kui auline on su nimi, Sinule annan ma oma hinge! Täna näen ma taewa lahki olewat“.

Kõik seitse usutunnistajat elasid läbi, et Issand neid nende wangivõos ei unustanud.

Wangimajas saatsid nad aja palwes mööda. Laulmine oli neile keelatud, seda usinamad olid nad aga Jumala Sõna lugemises ja palwes. Ohtupalwel manitsesid nad üksteist järele mõelda, kas ei ole päewa jooksul midagi öeldud ehk tehtud, mis wenda wõiks haawata. Ka kirjutasid nad oma õpetajaile, sugulaste ja sõpradele ja mõnele kogudusele. Need kirjad on kalliks tunnistuseks nende usujõust ja Jumala igawesest armust Kristuses Jeesuses, mis neid tugewaks tegi.

Martial Alba kirjutab Bordeaux kogudusele: „Johannes kirjutab, „kui trööstija saab tulnud, keda mina teile tahan läkitada Issast, tõe Waim, kes Issast wälja läheb, seesama peab minust tunnistama“. See on: Tema annab teile jõudu, troosti ja kindlat meelt

Tema nime rõõmuga, kartmata tunnistada kõigi wastaste ja waenlaste ees, ahwardamistes ja surmahirmus, tule ja mööga all. Sellepärast kuulutame meie julgesti, et Jeesus Kristus, Jumala Poeg, meie õiguseks, tarkuseks, pühitsuseks ja õnnistuseks on, ta on meie rahu, meie äralepitamine, meie õige ja täieline Õnnistegija. Kui teid ülemuselt küsitakse teie usu pärast, siis rääkige selget tött ja ärge püüõke oma wara ega elu hoida, sest meie Issand ütleb: „Kes isa ehk ema enam armastab kui mind, see ei ole mitte minu wäärt“.

Kristuse pärast palun ma teid, tunnistage oma parandatud eluga, et teie kedagi teist teenite, nimelt elawat Jumalat, Jeesuse Kristuse meie Issanda läbi. Armastage üksteist, tulge usinasti kokku Jumala sõna kuulma, tehke waestele head ja hinnake Jumala au enam kui oma elu!“

Peeter Eskriwain kirjutab: „Palju troosti ja rõõmu olen ma usklikkude koosolekul maitanud, aga trööstimised ja rõõmud siin wangikambris on weel magusamad. Püha Waim tuletab mu meele kõik kallid töötused, mis Issand neile on annud, kes Tema nime pärast kannatawad. Selle läbi maitfen ma paradüüsi rõõmu. Püha Waim ütleb mulle: „Õnnelik oled sina! Küll oled ja nüüd siin pimebas paigas, põlatud, neetud, ärasheidetud inimeste poolt, sul on nüüd küll suur kurwastus ja palju pisaraid, kuid rõõmusta ja waata kadumata krooni peale, mis sulle on walmistatud ülewal taewas. Kui sind häbi ja teotusega kaetult piinapingile wiitakse, õnnelik, kes ja usku finni pead, rõõmusta! sest Jumala ja inglite ees saab sulle suurem au osaks kui kuningate, keisrite ja walitsejatele terwes ilmas“.

Saatan on meid suurtesse wõitlustesse wiinud, meie näidates warandusi, rikkusi ja selle ilma au ja nende kõrwal kurwastust, mis meie omaksed nüüd tunnewad ja rõõmu, mis neil meie wabastamisel oleks. Kuid armuläe Jumal on meie kõrwal seisnud, nii ei ole meie nende asjade peale waadanud, waid Jumala au peale ja wõidurikka ülestõusmise peale.

Süümaale oleme meie Jumala au eest wõidelnud, kuid ei ole weel werest saadik wastu pannud. Meie oleme Jeesust Kristust ja Tema tõde tigidate waenlaste ees tunnistanud, nüüd jääb weel, et seda tunnistust werrega finnitame. Waenlane seab end walmis igalpool, olgem julged ja wõideldgem wahwasti! Paneme waimulikud sõjariistad ümber, astume wõitluse Issanda Kristuse, meie kuningaga ja pealiku järele. Jeesus, truu Issand ja õpetaja, ei häbenenud meie eest seista, ta on häbi ja piina ristil kannatanud; nüüd ei taha ka meie wastu panna, tahame Tema, Ta püha prohwetite ja apostlite jälgis käia, teed on ju meile, paljud pühad weretunnistajad walmistanud. Armastatud wennad ja õed, meie filme ees seisab nüüd ainult häbi, hirmus piin ja kohutaw surma nägu; meie sureme iga päew ja iga tund meie Issanda Jeesuse Kristusele ja lootusele, mis meil Temas on. Siiski ei kaota meie julgust ja ei ehmata; Jumala armastus on kindel, Tema tiwad katawad meid ja Jeesuse Kristuse haawus oleme warjul. Jah, tõesti, wennad ja õed, meie tunneme nüüsguust troosti,

niisugust rõõmu oma südametes, Kristuse rist ja Tema oftad on meile nii magusad. Oh, mõistaksime dieti neid suuri warandusi, rikkuji ja taewalikke õnnistusi, mis Jumal neile annab, kes kannatawad Kristuse wastase wangikodades Tema nime pärast. Waimu au ümbritseb meid ja täidab meie südamed rääkimata rõõmu ja õnnega, mis meid taewa poole tõstab ja teeb, et meie nüüd surma warawates igawese elu lootusest ja kadumata kroonist kitleme. Meie tahame filmad sulgeda sellele ilmale ja pead taewa poole tõsta!"

Peter Nawiheres kirjutab iseäranis oma wane-matele; ta oli nende tahtmise wastu ewangeeliu-mi-usuliste ridadesse astunud. Nad püüdsid nüüd ta elu päästa, teda õrnalt manitsedes, et ta oma usku salgaks. Ta onu tuli selleks Lion'i ja püüdis teda wõtta küll kurjade, küll armastawate sõnadega. Noor-mees jäi kindlaks. Omastele kirjutab ta: „Jesand Jeesus ütleb, et meie isa ja ema, naise ja lapse tema nime pärast maha peame jätma. Meie ei pea ajalikke asju enam armastama kui Teda. Urge kurwastage, kui kuulete, et ma Tema pärast olen furnud. Mul on kindel igawese elu lootus, sest Kristuse weri on mind kõigist patust puhastanud. Waadake, armsad sõbrad, ja osustage kumb elu parem on, kas teil maailmas wõi minul siin wangi-majas. Ueg ei lähe mul pikaks, kuigi ma juba aastaid siin ahelais ja koidikutes olen. Mu pime kamber meeldib mulle enam kui teie toredad maalitud saalid. Ma olen rõõmus ja julge surmawarjus; sest ma olen walmis surelikku ihu maha panema ja Jumala rahuse minema. Nüüd küsin ma teilt: kas tunnete ka teie niisugust rõõmu? Teie waran-dused, teie toredad lossid, teie laulikute laul ja kellade helin, kas toowad need teile niisugust troosti?"

Iga wang töötas oma usutunnistuse, mida ta kohtunikule annud, weel iseäranis wälja, et maailmale nende tõeasi awalikuks saaks. Neis tunnistustes rõhutatakse, et Jeesus Kristus meie ainuke wahemees ja eestkohtja on ja et meie ainult Tema läbi õigeks ja õndsaks wõime saada. Üks üliõpilastest palus Kalwini, et see ta tunnistuse läbi waataks ja tarwi-lisi parandusi teeks. Suur usupuhastaja ütles: „Ma olin rõõmus, et ma seda tunnistust nägin, ma ei tahtnud ühtki sõna ära wõtta, ei ka ühtki juure panna; ma arwan, muutmine wõiks ainult jõudu wähen-dada, mis, nii kui näha on, Pühast Waimust antud“.

Noormeeste julgus ja kannatus panid isegi kato-liiklasi imestama. Paljud tulid wangikotta neid trööstima. Ka teiste wangidele olid nad õnnistuseks. Üks waras, kes surma oli mõistetud, hakkas omas ahastuses wäga Jumalat teotama. Üliõpilased kujutasid talle Isa armastuse ja Poja lepitawa kannatuse nii elawalt ette, et ka tema külm ja pime süda walgustati ja soendati ja rahu leidis. 14. jaanuaril suri ta alanduses ja Jumala armu peale lootes.

Wahepeal wõeti kõik abinõud tarwitusele, et wangid päästa. Bern ja kogu Schweits wõtsid nende saatusest soojalt osa. Kalwin kirjutab neile: „Teie

ahelad on kuulsaks saanud ja Jumala lapsed paluwad teie eest, nii kuidas kohus“. Uga Lion peapiiskop, Franz Tournon, tegi kõik, et üliõpilasi surma saata. Ta oli tagasisõidul Itaaliast Berni maakonnast läbi reisinud ja seal Berni walitsusele lubanud noorte-meeste päästmiseks kaasa aidata. Kuid koju jõudnud unustas ta oma lubamise ja töötas agaralt nende wastu. Nii kinnitas Pariisi parlament surmaotsuse. Wiimasel weebruari kuu päewal 1553 teatati sellest üliõpilastele ja siis walmistati kõik nende hukkamiseks. Seal ilmus Bernist käskjalg ja nõudis edasilükkamist. Kuningas oli nõus. Nüüd saatis Bern ühe käskjala teise järele „kõige kristlikumale kuningale“ ja püüdis selgeks teha, et üliõpilased kusti segadust ega mässu ei ole sünnitanud, ega midagi kuninga wastu rääkinud. Kui kuningas seda kõike tähele panemata jätaks, siis wõiks ta ometi Bernile teenimata, kuningliku kingi-tuse teha ja üliõpilased lahti lasta: Bern tahaks seda kallimaks pidada kui kulda ja hõbedat ja wõlgneks kuningale wäga suurt tänu. Kõik oli asjata. Kuningas oli kõikuw pilliroog. Tournoni mõju oli suurem.

16. mai 1553 tõi wangidele wabaduse: kuid teises mõttes, ja nad ootasid seda. Kell 9 hommikul kuulutati neile Roanne'i wangimaja kohtusaalis (mis praegu weel olemas), et neid weel täna tuleriidale wiia. Nad palusid palawalt ja laulsid Jumalale kiituselaule. Kella 2 ajal pandi neile hallid kued selga, seoti kottega finni ja wiidi wanril hukkamis-paiga poole. Nad kinnitasid üksteist, wõeldes: „Jäägem kindlaks! Meie tee on lõpule jõudnud, wõit ootab meid“. Teel laulsid nad 9. Taaweti laulu. Saone'i sillalt sõitsid nad alla „roheliisele platfile“, kus seisis suur rahwahulk. Üks neist hüüdis rahwale: „Rahu Jumal, kes wälja tõi surmuisi ülema karjase, meie Jesanda Jeesuse Kristuse, uue seaduse were läbi, see tehku teid tugewaks kõige heale tööle, Tema tahtnisi tegema.“ Siis ütlesid nad usutunnistusest igaiüks ühe peatüki. See, kes pidi ütleva: „Saadud Pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Maariast“, ütles seda waljul häälel, näidates, et süüdistus, nagu oleks nad neitsit Maariat laimanud põhjendamata on. Neid kästi waikida. Nad hüüdsid: „Nii wähe on meil weel aega ja teie tahate keelata Jumalat austada!“

Wiimaks jõudsid nad hukkamispaika. Posti ümber olid puud riita pandud; puude ja posti wahele oli tühi koht jäetud, kuhu hukkamõistetud asetati. Jul-gesti astusid nad riidale, nooremaist wanemani. Üks-teise järele pani oma riided maha ja teda seoti posti külge. Martial Alba oli wiimane, tal oli weel aega riidal põlwitada. Kui järg tema kätte tuli, palus ta: „Täitke weel ühte mu palwet!“ — „Misugust?“ küsis ohwitser Signaf. „Lubage, et ma oma wen-dadele weel kord suud annan, enne kui ma suren.“ „Olgu,“ wastas leitnant liigutatult. Õrnalt suudles Martial Alba nüüd oma nelja sõpra wõeldes: „Jumalaga, mu wend!“ Ka teised neli pöörasid omad pead, andsid üksteisele suud ja ütlesid: „Jumalaga, mu wend! Jumalaga, mu wend!“ Wiimaks wõttis Martial Alba weel timuka ümbert finni ja sõnas: „Ära unusta, mis ma sulle olen wõelnud!“ Siis

feoti ka tema ja süüdati puud. Nüüd tõmbas timukas
käsku saades ruttu igaihele kõie kaela ümber, et
neid siis masina abil ruttu surmata. Aga tuli sõi
kõie läbi, veel enne kui masin töötama hakkas.

Leegid löid kõrgele. Suitst ja tulest aga
kõstsid sõnad: „Olge julged, wennad, olge
julged!“

Sakfateelest D. W.

Mererohukese warjupaik.

Külmässas maru metsikult, ja wihast turtsudes
Seal laine tõusis laine peal kõik neelda äh-
wardes!

Ja ükski täht ei walgustand, ööd hirmust,
koledat,

Sest mustad pilwed oliwad end raudseks müü-
riks teind.

Neis mässawates woogudes, pead tõstes taewa
pool,

Üks kalju seisis üksinda nii liikumata teal!
Ei hoolind tema wete woost, ei maru mühinast,
Nii kui kuu paistel hingas ta ses tormi-
tunnis ka.

Üks wäike mererohuke, nii õrn ja nooruke,
Ta oli uinund waiksesti see kalju najale,
Seal päikse paistel puhanud, ta oli magusast;
Nüüd aga tormist kohutud ta nuttis haledast!

See kalju wahutawas wees, ta nägi seda ka,
Kuis wäikse süda wärises, lõi suure hirmuga.
Sa waene laps, nii ütles ta, mis muretsed nii sa?
Oh ole julge kartmata, eks sinu juures ma.

Oh waata minu külje sees on ruumi sinul küll,
Poe sinna sisse julgesti, seal pole karta sul!
Kui tulewad siis lained küll ja tahtwad wiia sind,
Must kinni hoides ütle neil, mu kalju hoiab
mind!

Küll mässas maru metsikult, ja pikne müristas,
Kuid mererohukene nüüd end warsti rahustas.
Ta puges kalju praosse, ja oli rõõmu täis,
Seal peitus kui üks lapsuke, kes ema rüpe sees.

Ehk lained hirmsast laksusid, ta ümber wäega
Ja mõnel neist sai lubatud ta ligi tulla ka. —
Ta silmad kinni wajutas, ja hingas rahu sees,
End kalju kätte usaldas, neis tormi tundides.

Ta õnnelikult laulis seal: „Mis sest, et wäeti ma,
Eks minu kaljul wäge küll mind läbi aidata?
Ei ennast enam usalda ma iial üksinda!
Mu kalju wäest kiidelda nüüd tahan igapäew!“

Seal wiimaks ara pilguga, ta waatas taewa pool;
Waat, läbi niiske udu seal täht hiilgas pilwedel!
Koit wõitnud oli tormi jõu, ja waikselt kummardes
Seal lained andsid päiksel au, ta kuube suudeldes.

See wäike mererohuke, seal täis weepiiskasid; —
Need särasiwad päikse käe kui kallid kiwidki. —
Ei teadnud sellest hiilgusest ta ise midagi,
Ta ainult kalju truudusest wõis waljust kiidelda!

Mis oleks mina sinuta? Kust abi leiaks ma?
Ma oleks kadund armuta, mu kalju üksi sa!
Ja oleks suur ja tugew ma, wõiks ennast aidata —
Kuid oh nii wäga rammuta ma olen üksinda!

Seepärast tahan jäädagi ma wäikseks koguni,
Kui laps su süles hingata, ei ta mind jätta wõi!
Kuldmusklid minna otsima ei enam himusta,
Mu waesed õed, nad purustud, nüüd rannal
armuta!

Ma aga, — oh mis õnnelik! Küll on su juures hea!
Oh, et sest õnnest teaksid kõik, ja tuleks siia pea!
Kord maha jäetud eksisin ma rahu, rõõmuga —
Su juures õnnelikuks sain, Jeesus, mu kalju sa!

Karl Geroki järel Adele Karunga.

Altarilill.

Sume lõunamaa öö, oma tuhandete wiirudega ja saladusliste wiirastustega . . .

Sügaw waikus, magus rahu . . . Kuski kaugelt kõlab wahetwahel õitselinnu kurb ühetooniline lõõritus, milles wärioseb sala igatus, — lein . . . segub siis kaljude wahelt nirisewa oja wulinaga, mille kristallselges wetes sügaw-sinine wõlw ja ükskõikselt helkiwad tähed end wastu peegeldawad . . .

Waikse waime-walla walitseja — kuu saadab omad kahwatud kiired kitsastele, tihedalt wäätkaswudega kin-nikaswanud metsa-teedele, kus kõrgete kyparisside mustad warjud magawad . . .

Tasane tuuleõhk õõtsub puude lad-wus, sosistab sala wäätkaswu lehis — wast tõi neil sõnume kuldsest koidult, et kõik ta ootel ennast walmistaks ja sõnu-ta palwel kuningliku

päikese esimesed kired, kui pühama õnnis-tuse wastu wõtaks . . .

Kuu wiimane kustuw kiir mängib kypares-side warjul seiswa ohwri-altari walgel marmor-kiwil, sureb siis leegitsewas ohwritules, end sinise suitsuga segades ja õrnasse uduloori kadudes, kui kõrge ohwer kahwatult waime-walla walitsejalt, mida ta lahkudes toonud, koidule maad andes . . .

Tasa kummardawad kõrgel niidu lilled omad õrnad, walged pead silmapilguks hämariku hõlma wajunud marmoraltari ette . . .

Waikib tasane tuuleõhk, waikib lehtede sõnuta sosin ja lillede magus sonimine, tase-mini woolab läbi lilleliste kallaste hõbedane woog.

Wait jääb lahke õitselind . . . — kõik ootel, kui sünniks praegu suur ime terwele ilmale walgel marmor-altaril, kuhu praegu kuldse koidu esimene kiir langes ja teda õrna purpurpunaga kattis . . . Nüüd ehitawad wäledad käed tiheda nõiarangi ümber pühama paiga . . .

Tasane wäätkaswude kahin kitsastel rada-del . . . kergete lähenewate sammude sahin . . . Kõrgete kyparesside warjust ilmuwad kerged, walged kujud, kui unenäos, hõljuwail sammel, walgeid roosiwannikuid kandes, lähenewad kaunid kujud walgele marmor-altarile . . . Lilled ja põõsad kummardawad waikides ilu-sate, pühade olewuste ees, tasane tuuleõhk mängib nende walgeis udusarnatseis, lehwiwais rüis, paitab pehmelt nende lainetawaid juuk-seid ja õrnu palgeid . . .

Näib kui oleks muruneidude salgakene kokku kogunud nõidu-waid laule laulma ja oma muinasjutulist pidu pühitsema . . . tulnud . . .

Õrnad kujud kummardawad walgele marmor-altarile, omi pärgi leegitsewasse ohwritulle laotades, mis kaunidest lilledest täideti, millest ainult sini suitsu wiiruk ümbrust magus-lõhnaga nii täites — ja keset ohwrituld üks kõige ilusam neist lillist, pnnane roos — wälja paista-ma jäid . . .

Jälle kostab rah-ustaw oja sulin, jälle laksutab lahke õit-selind . . . Puud ja põõsad kahisewad saladuslikult . . .

Walge marmor-altar, üleujutet pur-purwäriwilistest koi-du kiirtest, särab tuhandeis wärwes . . .

Tõuswa päikese esimesed kuldse kiired mängiwad tü-tarlaste kähharjuus-tel,

neid kollaseks, lainetawaks siidipahmaks muutes, nende õrnadele kujudele pühalikku ilmet andes . . .

Wiiruki suitsuga segatud õhku täidab magus sosin: „Luba, et üle ujutaksin su noorust ja süütust oma kullaga, kui suwi oma joo-wastusega üle kallab aasad ja wäljad, et ununeks kõik talwekurbus . . .

Heliseb kiituslaul, kui waikne unehoog, ühinedes walgelt marmor-altarilt üleskerkiwa sinisuitsuga ja õitselinnu unistawate wiisidega — ja kaob õrnast tuulest kaugel kantud, sügaw sinisel wõlwil . . .

See oli noorte seimere kewadpüha ohwri-annet siia, nende pühaks peetud walgele marmor-altarile . . .

Ajad kadusid sügawasse igawiku merde . . . Usk ja kumbed muutusid ühes ajaga, ilm sai ikka enam ja enam arenemistipule tõusma . . .

Kadusid wanaaja pühad ja usupidud muinasjutulisel ohwrialtari walgel marmor-kiwil . . .

Waikne on kyparessi-wõsastikus . . . Näib, kui oleks siin kõike head ja rohkust maitsew süda waikinud . . .

Tasa niriseb arglik metsa ojakene üle kiwide läbi lilleliste kallaste, et mitte uinuvat õitse-lindu paksus kyparissi põõsas äratada, — wast ei laksutaks ta enam endist lustilist wiit, nagu sel soniwal suwekuu ööl, kui süütus walgele marmor-altarile kummardas ja kõrgele waimule kaunimad õied esimesist lahtipuhkenud lillist ohwriks tõi . . .

Nüüd laulaks ta ühetoonilist, kurba laulu, kadunud õnne ja ilu leinates. . .

Kui kõik ilm sügawas unehõlmas omad mured unustab, läheb ka igawiku kortsidega kaetud pale lahkemaks. . .

Kõrge metsa kohal, sügaw-sinisel wõlwil rännates, saadab kuu, omad hõbedased kiired kitsastele radadele, kus tumedad ööwarjud tasa liiguwad, mahajäetud marmor-altari kumardades. . .

Tasa liigutawad kõrged niidulilled omi lop-sakaid päid, kui kuulatades elu kurba juttu, mis neil sosistamas tuul. . .

Tasa lasewad puud omad oksad longu — ligemale kahisewaile kollaseile lehile ja kuulatawad suweöö kurba so-nimist. . .

Hämaras kyparissi wõsas wärioseb sala nutt. . .

* * *

Awar ilutulede meres lainetaw pidu-saal. . . Kärarikas elu pillaw küllus. . .

Warsti kõlawa orkestri mängu saatel esinewad näitelawal noored tantsijannad, ette kandes oma kunsti ohwriks. Siia — näitelawa altarile, mis ümbritseb ka lille pargadega. . . kuid järele tehtud, eluta lillelehis ei sosista tasane tuuleõhk, tütarlaste juustes säravad rikalikud ehted ei puista kaunist, pühalikku läiget mängima pehmele siidipahmale, nagu kord kyparissi wõsas warajane koit süüta noorust oma walgel marmor-altaril üle uju-tas. . . Ei anna heledad gaasi-tuled pühalikku ilmet metsikus walsi-wiirus keerlewaile kogu-

dele, millega kord kyparissi wõsas tõuswa päikese esimene kiir kaunid olewusi ehtis, kui tasane tuuleõhk nende walgeis riideis lehwis. . .

Kiidu käte-plaginal seal puistawad ka neile elawaid lõhnawaid lilli maise kunstijüngril oht-rad käed, kui kunsti ettekandjad, wäsinud metsi-kust tantsu möllust keset tolmu — suitsu, eesriide taha kaowad. . .

Rahwas läinud. Kustunud on tuled awaras saalis. . . Kõrgest aknast saadab hõbedane kuu oma kahwatunud kiired ilma kunstialtarile — näitelawale, mille serwale üksik mahaunustet närtsinud lillekene laia laane, kohawa metsa ja tuhande wärwiliste orgude järele leinama jäi, kust teda karedate käed murtsid ja siia wiimse-aja kunsti altarile ohwriks tõid. . .

* * *

Kuid ju tuhanded aastad on seisnud muu-tumatult kuni senini weel üks ohwri altar, mis ju enne wanaaja — uueaja ohwri altari seatud oli — walge marmor ohwri altar ilustet nii kalli safiiri kiwikestega, ümbritset püha hiilgawa läikega, millel igawene, kustumata tuleohwer kõigekõrgema trooni ette üles tõuseb, mille peal igawene armastuse lill, mis pärit Kolgata mäelt ja ilma Lunastaja weretilkadest tekkinud, närtsimatult seisab, mille lõhn nii parandawalt haigeid haawu kosutab. . . See igawese ohwrialtari-lill on Armastuse Jumal, kes iseennast ohwriks tõi, et lunastada terwet inimsugunende pisaraist. . .! Kõi-ke seda järel mõeldes tundsin tasast koputamist oma südame ukse pihta Tema igawiku sõrmega ja hella häält siis endalt kuulsin küsiwat: „Mu laps! Missugusele ohwrialtarile sina oma lille paned?“ . . .

Ürkamine Läänemaal aastal 1874—1884.

3. 6.

Sissejuhatus.

„Mina olen tulnud tuld wis-kama maa peale ja mis ma tahaksin, kui et see ju oleks süüdatud põlema.“

(Luuka 12 : 49).

Seda kirjandona lugedes tõuseb meis küsimus üles: Mida tähendab meie Õnnistegija tule all, mida Ta maa peale wis-kama on tulnud ja mille kohta tahab, et see põlema oleks süüdatud? Wastuse oma küsimusele leiame piiblist, kui selle käsitamise juures seda juhtmõtet tarwitame: Kiri seletab kirja. Kui

jüingrite peale nelipühil Püha Waim wälja walati, süsnähti igaihe peal lõhutud tule keeli, (Alp. teg. 2:3) nii loeme meie pühakirjas. Seega on meil wastus käes; et tule all tähendab meie Õnnistegija Püha Waimu wäge. Nagu tuli walgustab ja soendab Püha Waim inimeste pimedaid ja külmi südameid ja põletab kõik patu roojuse ja maailma armastuse nendes ära. Selle tule tarwis walmistab Õnnistegija kolm aastat omi jüingreid. Enne ei wõinud see põlema saada süüdatud, kui Jeesus lunastustöö oli lõpetanud ja oma ausse tõstetud. (Wõrdle Joh. 7:39). Oli see kõik sündinud, langes Püha Waim

tule feele näol jüingrite peale ja nende südamed hakkasid põlema. Nagu tuletikke tarwitas nüüd Jumal neid, rahwa hullkade põlemasüütamiseks. 3000 pöörawad ümber Beetruse jutluse peale. Seda wõime esimeseks ärkamiseks nimetada. Nii ei ole ärkaminesis wõõras asi, waid ristikogudus on selle läbi just alanud. Kuigi wastased püüawad toonitada, et Püha Waim ainult pikkamaisi töötada inimeste hingede kallal sõna ja sakramendi läbi, mis rohkem jäädawat kasu tuua, kui suured ärkamisajad, ei wäheenda see ärkamise tähtsust sugugi. Selgesti kõneleb meile terwe pühakiri ja ristikoguduse ajalugu, et kui iial ühte kirikusse ehk kogudusse uus elu on tulnud, siis on see ärkamise läbi sündinud. Ilma ärkamiseta ei olegi waimuliku elu algust ei ühegi juures. Iga inimene on loomu poolt surnud pattu-

des, nii kaua kuni Jumal teda üles ei ole äratanud. Sellepärast rõõmustab iga ümberpöörnud Jumala laps ärkamise üle ja tänab Issandat, et Ta neid armsaid aegu on kinkinud ja weel töötab anda kuni maailma lõpuni, ja walab oma südamet igatsuse wälja Tema ette paludes: Waimu tuul oh puhu sa wägewasti! Puhu sa nüüd meie sekka wägewasti! Täewa tuli lausa põle, süüta iga süda ka. Selges armastuses jälle tulise-malt põlema. Nii sugused palwed on meie Issanda meele järele ja Ta kuuleb neid. Ärkamised on ifka wastused olnud ustawa Jumala laste palwete peale. Argu jäägu ka meil C. E-lastel see palwe iial unustusse! Issand on ka meie kodumaale mitmed ärkamised kinkinud. Juba 16. aastajal wiskas Ta tuld meie rahwasüdamesse Hernhuti wendade ja nende poolehoidjate läbi. Meie esivanemad waewlesid siis raske orjapõlwe all. Nad olid küll ristitud, ei teadnud aga siiski ristiusust suurt midagi ja elasid pilkases pimeduses, ebausis ja tooruses, kuna ifka waljumaks saanud orjapõlwe iga kolumise ära keelas. Diged juhatajad puudusid. Paljud õpetajatest, kes ametisse saanud, mõistsid küll kirikhärrad olla, aga mitte alandlikud karjased. Koolid ja ka piiblitraamat rahwa keeles puudusid. Rasketel oludel ja tagasihimastite all töötasid Hernhuti wennad meie kodumaal ja Issand õnnistas nende tööd ja nad mõisid wiimaks oma wõidu eest Tema tänu anda, kui 1817 aastal keiser Aleksander I neile luba andis Läänemere maadel taistamatult töötada. Jumala riigi töö hakkas kosuma. Suured ärkamised sündisid Tartu- Wiljandi- ja Pärnumaal, mida suured palwemajad, mis sel ajal ehitatud, meile tunnistawad. Wähemaid liikumisi oli mujalgi weel, mida ruumi puudusel ei jõua nimetada. Saatan oli oma püüdi-

mistega häbisise jäänud. Aga ega tal nõu otas olnud. Ta kihutas kõiki üles, kelles ta omale abilisi leidis, Jumala riigi töö wastu. Ja ta nõu läks seekord täide. Pärast uskliku keisri Aleksandri I surma, astus troonile ta wend Nikolai I, kes iseloomu poolest wennale wastand oli. Jumala riigi töö wastased mõtsid nüüd nõuks wendade suuri eesõigusi kaitseada. Senini oli wendadel luba olnud peast kõneleada ja palwet teha. Aastal 1832 kui uue kirikusseaduse kallal töötati, mis sel aastal ka wälja anti, saatsid ülemal nimetatud wastased kaebekirjad mitmesuguste asjade pärast keisri Nikolai I kätte. Uus kirikusseadus ilmus nüüd muutusega wendade töötamise wiisi kohta. Selle järele pidid palwemajad ja kuulutajad wennad konsistooriumi ja õpetajate walitsuse ja ülewaatamise alla jääma. Wendadele

T. E. Thoren.

Noarootsi tules.

keelati ka peast kõnelemine ja palwed ära. Nad pidid konsistooriumi poolt seatud ja läbi katsutud mehed olema, kes muudest raamatutest ei wõinud ette lugeda ja laulda, kui neist mis on lubatud. Õpetajatele tehti kohuseks neid sagedasti waatamas ja kuulamas käia. Tahes ehk tahtmata pidid wennad selle seaduse alla end painutama. Wõitlemiseks puudusid neil jõud ja iseseiswus. Nagu kitsafilma-piiriga teoorjad ei wõinud nad ka ette aimatagi neid pahu tagajärgi, mis nende järeleandmine sünnitas. Nad lugesid rahwale ette ja see käis hulgana koos. Palwemajad olid täis kiilutud. Et Jumala Waim wabalt töötada ei saanud inimeste seaduste ja wormide pärast, hakkas siiski nii hästi kuulutajate kui kuuljate waimuelu wäheha käiku käima. Ärkamised kadusid ja õpetus digest ümberpöörmisest ja uuestiüündimisest sai koguni wõõraks asjaks. Oli inimene laitmata elukommetega ehk wälispõlise liigutuse mõjul, mida ka weel ärkamiseks nimetati, suuremad patud maha jätnud ja palwemajas käima hakanud, wõeti ta liisu läbi, ja kui see ära keelati, wanema wenna soowitusel hooletandja wenna poolt koguduse liikmeks wastu. Neid praegu wastuwõetuid liikmeid kutsuti abilisteks. Anderikkamaid abilisi, kes nimelt oskafid lugeda, wõeti töötajate hulka, kellel üksi seaduse järele õigus ette oli lugeda. Neid hakati ka wiimaks lugijateks hüüdma. Lugijad olid mitmetesifised, selle järele kuidas kuski usupeale wanemate wendade poolt waadati. Ühed olid Jumalale ligemal, teised kaugemal. Leidus ka kõrtsmikke ja wiina pruukijaid nende seas. Mõnes paigas oli aga ainult see mõõdu andew, et lugija selgesti ja ilusa tooniaga mõistis lugeda. Seda kõig arwesse wõttes ei wõi meie imeks panna, kui pimedus wiimaks nii suureks läks, et ristiusu mõju enam

rahwa elus end tunda ei annud ja wiimaks kui ärkamine tuli, seda ennekuulmatuks wõõrats asjaks peeti. Bimedal ööl paistab ka wahel mõni üffit täht. Nii oli ka sellel aastakümnete pikkusel ööl mõni tõsine usklik hing kui täht hiilgamas. Nende nimesid ei ole teada ja ei jõuagi siin nimetada. Need kas ei mahtunud wendade selksi, ehk heideti pärast wälja. Saatan wõis nüüd oma kordalainud plaani üle juubeldada. See rõõm oli aga lühikene. Lääne-Euroopa poolt hakkas jälle wiimapsilw üles tõusma, mis kõrbenud Eestimaaale kosutawat kastet töötas anda. Jumal ei olnud Eestimaa unustanud.

Warsti langesid eimesed piisad Lääne rannas olewate saarte peale ja algas ärkamine, mis wiimaks üle terve Läänemaa ja kaugemale ulatas. Praegune Eestimaa waimuelu on selle ärkamise wili, kui ka mitte otsekoheselt, siis ometi kaudsel teel. Tahaksin siis, kui Jumal aitab oma noortele õde- ja wendadele midagi sellest kallist Püha Waimu tööst jutustada, mis ma tolleaegiste wendade ja õdede käest olen kuulnud. Olgu need eelseiswad read paljudele õnnistuseks! See on mu palawam soov.

I. Ärkamise algus Noarootsis ja Wormsis.

Juba wanast ajast elab Eestimaa rannamail ja saartel Rootsi rahwas. Kõige suuremal arwul leiame neid Noarootsi poolsaarel ja Wormsi saarel. Kuidas nad siia elama on saanud, ei wõi keegi kindlasti öelda. Et nad wisalt omast keelest on finni pidanud, ei ole nad lõpulikult Eesti rahwa sekka ära kadunud. Nende keel, mis iseäralises murrakus, ei lähe päris Rootsi keelega ühte, mille tõttu neil on wiimastest raske aru saada. Koolisid neil sel ajal ei olnud. Oma keele kirjandus puudus. Raamatud olid päris Rootsi keeles kirjutatud, õpetaja pidas selles ka oma jutlused. Waene rahwas ei wõinud arusaadawalt Jumala sõna lugeda ega kuulda. Nad wajasid õpetajaid ja koolisid, mis neile wõimaluse oleks annud päris Rootsi keelega tuttawaks saada. Ubi tuli ka pea Rootsimaal. Seal oli ka Jumal kahe mehe tööd iseäranis õnnistanud, et ärkamine siindis. Need olid Nofsehnus ja Waldenström. Arganud hinged ühinesid Stockholmi linnas Misjoni-Ühenduseks, mille eesmärk oli kõigiti Jumala riigis tööd teha. Ta lasi omal kulul misjonäärisid ette walmistada, kes paganate juure wälismisjoni tööle läksid, niisama ka neid, kes kodumaal hakkasid Jumala sõna kuulutama ja äratuskõnesid pidama. Selle Ühenduse liikmed jõudsid ka pea meie kodumaale. Aastal 1872 waliti Euroopa suurriikide poolt saadikud, kes Wene keisrile pidid palwe ette panema, et neile, kes oma südametunnistuse ja Jumala sõna pärast Greeka-katoliku kirikus ei taha olla, luba antaks sealt lahkuda. Iga riit määras oma saadikule tarwilise summa kuludeks. Asjal ei olnud soowitud tagajärge. Rootsi saadik Ogenstjärna ei wõtnud riigi poolt selleks määratud kulu enesele, waid lubas seda Noarootsi kui ka kõige Läänemere ranna rootslastele, mida üks toimefond pidi kätte toimetama. See toimefond kirjutas ülemal nimetatud aastal Noarootsi õpetajale W. Girgensohnile ja küsis, mis ta selle raha eest soowida, kas piibleid wõi muid waimulikke

raamatuid. Õpetaja Girgensohn wastas toimefondile, et neil kirjandust selles suhtes enne juba olla, nad wajada misjonäärisid. See soov leidis täitmist. Gespool nimetatud Misjoni-Ühendusest saadeti kaks meest meie kodumaale Rootsi rahwa sekka Jumala riigi tööle. Need olid Thure Emanuel Thoren ja Lars Oesterblom. Nende elust wõin ma wäga pisut teatada. Thoren oli omas noorepõlwes jumalafartmatult elanud. Kord olnud ta ühel õhtul teistega seltsis tantsupeol, kus ta nii palju tantsinud, et higi kahest kuuest läbi tulnud. Koduteel wõtnud Püha Waimu tema kinni ja äratanud üles. Ta heitnud tee ääres ühe palgi wirna peale maha, nutnud ja kahtsenud oma pattu kuni hommikuni. Hommikul tõusnud ka koidutäht tema südamas. Ta saanud Jeesuse armastusega täidetud, mis teda ka sundinud teisi Jeesuse juure kutsuma. Sel põhjusel oli ta ka misjoni kooli läinud. Ta elab praegu weel Rootsimaal 77 aastase wanafesena. Lars Oesterblom oli Thoreniist wanem ja elab ka niisama Rootsimtal. Pikem teade tema endise elu kohta puudub. Thoren määrati Noarootsi ja Oesterblom Wormsi elama. Nad jõudsid kohale aastal 1873. Selsamal aastal asutati Pafslepa mõisa kooliõpetajate seminaar, kuhu 12 õpilast wõeti, mille hulgast muijt praegu weel elawad ja auwäärilisi hõbepäid kannawad. Thoren oli seminaari õpetaja. Ta peatöö oli kaswandikkude südamete peale mõjuda. Usuõpetuse tundides seletas ta pühakirja õiges walguses, näidates, et inimene peab Püha Waimu ja sõna läbi patu unesi üles äratatama, ümber pöördama ja uuesti sünnitama, kui ta õnnistust tahab pärida. Töö hakkas warsti wilja kandma. Aastal 1874 ärkas juba üks kooli õpilane, selle järele teine ja warsti olid 8 noort meest ümber pöördunud. Õpetaja nõutas kindral superindentendi käest Thoreniile luba piiblit seletada. Nüüd hakkas ta Pafslepa mõisas palwe tundisid pidama. Rahwas, nime järele Lutheruse usuline, waatas Rootsi nooremehe Thoreni peale umbusaldusega ja hoidis eemale. Siiski meeldisid mitmelegi kaunid ewangeeliumi laulud, mida ta wahel laulis. Sõnade wäärtust nad ei tunnud, ainult kenad wiisid äratasid nende tähelepanu. Palwetundisid peeti igal kesknädalal, laupäewal ja pühapäewal esmalt, nagu ülemal pool nimetatud, Pafslepa mõisas ja pärast taluperedes. Iseäranis hoolas oma maja uski selleks awama oli wend Andres Sedmann († aastal 1916), kes Pafslepa külas Pentase talus elas. Seal olid ikka palwetunnid kuni 1902 aastani. Siis ehitati Pafslepa külla uus palwemaja. Waimu tuli hakkas põlema. Arganud seminaari kaswandikud töötasid agarasti ja liikumise lagunes kiiresti laiali. Enne Thoreni tulekut oli Pafslepas kooliõpetajaks keegi Andres Brus (sünd. 1849 a.). Ta oli anderikas pois olnud ja sellepärast oli kohaline õpetaja teda lühikesel ettewalmistamise järele oma juures kooliõpetaja ametisse pannud. Et ta kõigis tarwilistes teadmistes weel küllalt küps ei olnud, soowitas õpetaja teda weel Thoreni õpetuse alla, kes talle tundisid pidi andma ja sel kombel hariduses edasi aitama. Brus oli sel ajal alles ümberpöörmatu ja lihameelne noormees. Ta ainuke

piie oli teadustes edulaid samme teha ja käis sellepärast heameelega seminaari õpetaja Thoréni juures õppimas. Thorén oli nooremehe vastu väga sõbralik ja lahke ja püüdis teda targa tasandusega juhutada. Esialgu jättis ta tema seestpigipe waimuelu puutumata parajat aega oodates. Wiimaks hakkas ta ometi wähehaawal nooremehe südameseisu järele küsima. Brusile oli see täiesti wastumeelt, ehk küll seda wälja ei näidanud. Kord küsis Thorén jälle temalt kuidas ta koolilastega hommiku palwet pidada, kas raamatust palweid ette lugedes, wõi oma sõnadega Isandaga kõneledes. Niiid ei suutnud Brus enam oma pahemeelt warjata. „Loen raamatust“, wastas ta järsku ja terawalt. Suure armastusega ja kahjutundega waatas Thorén tema peale. See ärritas noort meest weel enam ja ta küsis trostwalt, miks siis palwed raamatusse kirjutatud olla kui neid lugeda ei tohitawat. „Armas Brus, Teie olete wihane“, ütles Thorén ja waatis suure armastusega tema peale. Noormees wabandas end see kord küll walega, aga Thoréni tasandus ja armastus jätsid astla tema südamesse. Ta jäi oma südameloo üle rahutumeks, hakkas oma pattu tundma ja kahetsema ja leidis mõne raske wõitluse järele armu Kõrgata ristil all. Oma õnne teatas ta niiid Thorénile, kes selle üle südamest rõõmustas. Ta sai niiid Jumala riigi töötegitjaks. Tema oli esimene, kes Eesti rahwale Jumala sõna kuulutas. Siamaale oli ainult Rootsi rahwa seas töötatud. Piibli müüjana käis ta Eestimaal ümber ja kuulutas ewangeeliumi. Tal oli hea and nii hästi Eesti- kui Rootsi keeli kõnet pidada. Ainult väga wähe aega wõis ta töötada. Isand kutsus tema pea oma juure koju. Sel ajal oli Sutlepa wallas kooliõpetajaks Runda seminaari kaswandik Gustaw Umda (sünd. Auleppas a. 1846, † Sutlepas a. 1896). Ta oli

lapsest saati wainne ja tasane noormees olnud ja sellepärast ka Wennaste koguduse lugijaks wastu wõetud saanud. Ta pidas oma koolimajas palwetundisid ja käis ka Wäike-Nõmmküla Wennaste koguduse palwemajas ette lugemas. Patslepa ärganud hingedega kofku puutudes tuli ta täielisele ümberpöörmisele ja niiid hakkas ta kuulutama, kui see, kel meelewaid on. Sutlepa tuli ärkamine. Niiid peeti palwetundisid taluperedes ja awalikkudel kohtadel. Wähe oli neid, kes ärkamise tules puutumata jäid. Ärganud hinged käisid igal ajal koos ka töö ajal. Kui nad wäljal töötasid, koputas wend Umda westi tiwa peale ja kofe jättis igaiks oma töö kõrwale ja ruttas palwetundi, mis sealsamas wäljal ära peeti. Olid nad lühike aeg seltsis waimulikke laule laulnud ja Jumalat palunud, läksid nad jälle laiale. Raua koos olla ei olnud neil muidugi wõimalik. Seda armast kowade aega mäletawad wanad usklikud leinates. Niiid on ju kõik teiseks saanud. Tuimus, ükskõiksus, toorus ja jäle jumalafartmatus pestawad seal, kus enne niipalju Jumalale tänu- ja palweohwid toodi. Annaks Jumal, et weel kord Püha Waimu tuul sealt läbi puhuks, et wanad armsad ajad tagasi tuleksid! Niiid waatame lühidalt wenna Desterblomi tööd Wormsi saarel. Tema töötas niisama tuliselt Isanda wiinamäel, kui Thoréni. Püha Waimu tuul puhus ka seal üle furnud rahwa, nii et terwel saarel uus elu algas. Wend Desterblom sai palju kannatada esmalt Lutheruse koguduse õpetaja N. ja pärast Wene usu preestri D. poolt. Wiimase tagakiusamise mõjul pidi wiimaks wend D. jäänawalt Wormsist lahutama, kui ta seal umbes 13 aastat oli töötanud. Aga külwatud seeme jäi wilja kandma. Weel tänapäew leidub Wormsis neid, kes kitsal teel taewa poole ruttawad.

(Järgneb).

Pompei linna orjatüdruk.

Tõlkinud D. W.

Neljas peatükk.

Perekonnaelu Pompeis.

Ärgemast soost Rooma naisterahwad pidasid liig alatimaks keetmist ja muud kodust tööd, olid neil ju seks orjad. Kui hädasti ka kofal Aktiusel abi tarwis oleks läinud, ei oleks Aurelia, ega ta tütrede funagi käsi tööd külge pannud.

Kui Sowronia kõõki astus, oli seal kibe tööd käimas. Kulk orje olid tööle, kelledest mõned suurt rõõmu tundsid, et ka Sowronia kord kõõgis aitama pidi. Oli ta ju nende arwates laisk tüdruk, kes kuhugi ei kõlba.

Koff käis kõõgis ringi ja jagas oma hoolealustele käskusi; ta ei mõelnud, kas orjad neid täita suudawad ja kui palju aega nende täitmiseks kulub. Ka Sowronia afus tööle. Walmistati kõõke, mida päew enne pidusõõki wõis walmistada.

Harwasti sõi Paratus oma perekonna seltsis õhtust. Roomlane elas tol ajal enam wäljaspool kodu kui kodus; naisterahwad sellewastu olid enamasti ikka kodu. Täna aga jäi Paratus koju. Kui

majaisand saali astus, ootasid teda seal Aurelia ja tütrede. Ta terwitas neid, istus siis laua ääre ja hakkas waihtides kõõma. Kolm orjapoisikest kandsid kõõki ette. Homse pidu pärast oli haruldaselt lihtne õhtusõök: oliwid, munad, fasaanid, kamelid ja koogid. Paratus ei wääkinud esiteks midagi; pärast aga ütles, et Strohwius, kelle auks pidu pidi toime pandama, homme ega ka järgmistel päewadel ei saa tulla ja sellepärast pidu määrata aja peale edasi liikatakse. Kofe kutsuti Aktius ja kui see seletanud, et kõõgid hästi mõne päewa wõiwad seista, jäi majaemand rahulisemaks.

Pärast õhtusõõki läksid tütarlapsed ära. Paratus jäi saali ja kutsus kõik orjad oma ette. Igalühel neist oli luba oma palweid, kaebtusi ja nõudmisi ette kanda. Kui nad kõik üksahaawal oma ifanda eest said läbi läinud ja temale hääd sõõd soowinud, läksid nad jälle ära.

Magadistuba, kuhu Kamilla Sowroniaga läks, oli dieki wäikene. Toal oli üks aken, toas seisid kaks woodit ja tool. Woodid olid pikad, kitsad ja

nii kõrged, et kolm astet üles tuli astuda, enne kui sisse pääsis. Nad olid mustast puust, kaunistustega. Woodis oli üks suur ja teine vähem sulgpadi ja kaks purpurpunast waipa kullaga õmmeldud. Teine woodi oli vähe lihtsam; päewal oli see Kamilla sohwa, õffel aga Sowronia ase. Kulus mõni minut, ja Kamilla oli woodisfehitmiseks walmis. Palweist omas toas, üksinduses ei teadnud Kamilla midagi; all oli ta altariist mööda tulles jumalatele wiirokit ohwerdanud. Nii heitis ta puhkama, kuna aga Sowronia teise toa kaugemasse nurka läks ja seal taewa poole tõstetud filmega kaua ja palawalt palus. Siis astus ta hilju magadistuppa, et mitte Kamillat segada, kui ehk see juba peaks magama. Ka Sowronia heitis nüüd asemele.

„Sowronia, kas magad juba?“ küsis Kamilla mõne minuti pärast tasa.

„Ei, domina“, wastas orjatiidruk istufile tõustes. „Mida domina soowib?“

„Jää rahulisti woodisse; ma tahtsin ainult midagi küsida. Mis sa teed igal õhtul teises toas, siis kui mina juba olen puhkama heitnud?“

„See on minu palwetund“.

„Mida sa palud?“

„Kõik, mis mul tarwis läheb“.

„Ma tahaksin ka nõnda paluda. Õpeta mind!“

„Isand ise seda dominale õpetab, kui ta Teda selle pärast palub“.

„Kuidas ma pean paluma?“

„Riisamuti kuus domina minult midagi palub“.

Kamilla waikis mõne minuti; siis ütles ta: „Ma katsun seda teha“. Sowronia ei wastanud ja peagi langefid mõlemad unehõlma.

Hommiikul oli Sowronia Kamillale riidessepanemise juures abiks. Siis läks Kamilla hommiikupalwele.

Paratus seisus saali põhjapoolses osas altari ees. Ta oli oma maja preester, praegu walmis jumalatele ohwerdama. Kõik orjad olid koos ja Aurelia tuli tiitarde saatel senna. Minult üks orjatiidruk puudus. Paratus oli heasüdamline mees, kes wae waks ei wõtnud teiste tegu ehk waateid uurida, kui need just tema elu ei puudutanud; kui sellepärast Sowronia aralt palus, et talle luba antaks üldisest hommiikupalwest eemale jääda, ei liikunud Paratus ta palwet tagasi.

Paratus kandis preestrikuube, käes oli tal kausis wiirokiga. Igaiüks lähenes nüüd altarile, wõttis kausist wähekene wiirokit ja wiskas tulle, öeldes: „Ole meile armuline, oh Jupiter, oled sa jumal wõi jumalanna!“ Kui kõik said ohwerdanud, pöörasid nad näod hommiiku poole ja katsid end kuubedega, Paratus aga ütles palwesõnu, misuguseid kõik juuresolijad kordasid. Siis ohwerdati weel teiste jumalatele ja lõpuks ka keisri hea käekäigu pärast. Selle järele laulsid nooremad perekonnaliikmed Juno auks; laulu juhatasid Martia ja Kamilla. Hommiikupalwe kestis üle tunni aja, ta lõppes kella wiie ajal hommiikul. Nagu näeme, ei ole „ohwer“ ka paganate filmis weel palwe, waid ainult ettewalmistamine palwele. Inimese südamesse kirjutatud käif õpetas juba neid mõistmatuid inimesi, et jumalus peab lepitatama, enne kui talle palwetega wõidakse läheneda.

Pärast hommiikupalwet wõttis Paratus mantli ja läks wälja. Aurelia armastas wäga hommiikueinet wõtta. Liibia tõi oma emandale peale muu eine weel tänawal müüdawaid kooke, milledele küpsetajad metallwiirli abil oma nimesid olid sisse wajutanud ja nõnda teadmatult trükkimiskunsti edendasid. Kamilla sõi hiljem, ta läks sellepärast nüüd oma töö juure. Paratus tuli alles lõuna eel koju. Ta tõi palju uudist. Mitmeid tuttawaid oli ta näinud, kes nii kui temagi wäljas aega surnuks püüdisid liüüa. Muu seas oli ta ka Pansa ja Strohwiusega jutus olnud.

Sõnalauas ütles ta Aureliale, et Strohwius lubanud kolme nädala pärast tulla. Kõikide suureks rõõmuks teatas Paratus, et ka kuulus Pansa nende küllaline sel päewal on.

Pidu oli 23. augusti peale määratud. Nüüd pidid aga Aktius ja Keenis uued toredamad sõõgid wälja mõtlema, sest Aurelia oli käsu annud, et pidusõõk kümme korda hilgawam ja kallim peaks olema kui enne plaanitsetud. Kõige kallimad wiinad kanti jääeldritesse; orjad, kes laua ääres teenima pidid, said uued riided. Aktius ja Keenis talitasid wäga hommiikust kuni hilja õõni ja Aurelia oli kord siin, kord seal ja igalpool.

„Mul on tõesti kahju“, ütles ta ühel õhtul, „et ma teid, tütreid, nõnda üksi jätma pean. Teil peaks keegi olema, kes teiega juttu ajaks. Teie olete küll ses wanuses, et teil enam järelwalwet tarwis ei ole; siiski nii see mulle ka ei meeldi. Kui kord pidusõõk jälle selja taga on, siis ma waatan teie jaoks kedagi. Kui aga nii hirmus palaw ei oleks!“

Palawus ei kestnud enam kaua; ta sai aga sarnase lõpu, millist ei Aurelia, ega ka ükski muu ei oodanud.

Wiies peatükk.

Walgusest pimedusse.

Piduõhtuni jäi weel mõni päew. Õhus oli rõhuw palawus. Aegajalt tundus kergeid maaalusleid tõukeid. Iseäraltist müüdinat kuulds nüühasti õhus kui maa all. Mõned linnaelanikud teadsid jutustada, et õhus kaheteistkümmene jala pikkusi hiiglasti olla nähtud, see tähendawat lähedalseiswat hirmust õõnetust. Suurem hull rahwast naersid selle üle, teised uskusid, mis räägiti, kuid ükski ei otsinud teed, et hukatusele pühendatud linnast pääseda. Õhk läks iffa raskemaks, taewas mustemaks ja päike kuumemaks. Kellel suwimaja oli, see wahetas linna tolmused tänawad puhtama maaõhu wastu, kuigi õhu puhtus seekord ainult paljas ettekujutus oli.

Piduõhtuks määratud päew oli kõige palawam ja kuiwem aastal 79 pärast Kristust. Liiw ja tolm tuiskasid läbi tänawate; meri kohises ja heitis majakõrged lained üles poole, taewas kuulutas lähenevat äikest. Imeline müüdin maa all ja õhus läks selgemaks ja saladusliisemaks.

Päewa jookkul rohkenesid äikest ettekuulutatwad märgid ja kaugelt kuulus selgesti tõuswate woogude metsik müühin; kuid Paratuse majas oli nõnda palju tööd, et ükski lähenevat tormi tähele ei pannud.

(Järgneb).

